

DANIEL JOHNSON¹

Islam, civilizacija in nacionalna država: o interakciji med militantnim islamom in zahodno civilizacijo²

Odnos med islamom in Zahodom je v številnih pogledih globoko in neizpodbitno asimetričen. V poskusu, da bi razrešili to miselno nedoslednost v Zahodnem načinu razmišljanja, ki se je razvila iz manj zapletenih nasprotij hladne vojne, sem poskusil izluščiti deset tipov asimetrij. Ta seznam nikakor ni dokončen ali izčrpen. Vendar pa teh deset antitez slikovito prikazuje, kako obsežen je spopad, ki se še vedno odvija pred očmi intelektualne elite, osuple in prizadete, ker je religija spet postala odločujoč dejavnik v prihodnosti človeštva.

Leta 1888, stoletje pred nastopom Davida Camerona, je liberalni politik Sir William Harcourt izjavil: "Zdaj smo vsi socialisti." Kot vsaka tovrstna prerokba, je bila tudi ta precej nepozabna. In sprašujem se, ali se bodo na začetku 22. stoletja ljudje tudi govora valižanskega princa na Islamski univerzi Al Imam Muhammad Bin Saud v Riadu v Saudovi Arabiji z začetka tega leta³ spominjali kot britanskega 'zdaj-smo-vsi-muslimani' trenutka.

Kot prvi zahodnjak, ki je nagovoril klerikalno elito vahabitskega islama, se je bodoči vrhovni poglavar anglikanske Cerkve pojavil v oblačilih islamskega učenjaka in celo govoril v prvi osebi množine, kakor da bi bil eden izmed njih: "Mislim, da moramo ponovno odkriti globino, prefinjenost in bogastvo podob in spoštovanje do modrosti, ki so tako zelo zaznamovali islam v njegovem vélikem obdobju," je dejal. "Za vélika obdobja vere je

brez dvoma značilno, da so takrat razumeli sveta besedila, /.../ da so razumeli pomen božje besede za vse čase, pa tudi njen pomen za tisti čas. /.../ Veličina islama je bila v tem, da so takrat v polnosti razumeli globino, ki jo ta izziv prinaša. In to lahko daste /.../ ne samo islamu, ampak s svojim zgledom tudi vsem drugim Abrahamovim otrokom." Torej bi se morali judje in kristjani interpretacije Svetega pisma učiti pri najbolj fundamentalističnih raziskovalcih Korana?

Škoda, da princa leta 2005 ni bilo v papeški poletni rezidenci v Castel Gradnolfu, ko je papež Benedikt XVI. menda pojasnil, zakaj islam ne more razlagati svojih svetih besedil tako, kot jih običajno razlagajo judovski in krščanski teologi. Koran, verujejo muslimani, je Alahova beseda – "izpis iz Glavne knjige, ki je pri nas", kot pravi Koran (43,4). Judovsko in krščansko Sveto pismo nam je posredovano

preko ljudi in dejansko potrebuje interpretacijo, da bi se njegovi pomeni lahko razvili, medtem ko islamski raziskovalci zavračajo vse razen najbolj dobesedne interpretacije Korana. Hermenevitična nepremakljivost islamske teologije je in bo še naprej imela nepredvidljive politične posledice. To je prva in logično najpomembnejša asimetrija: med neizprosnimi zahtevami islamskih voditeljev, da se morajo drugi prilagoditi njihovim od boga danim zakonom, in usodno težnjo po sklepanju kompromisov pri tistih, ki jim je bilo zaupano ohranjanje krščanske identitete evropske civilizacije.

Splošno znana resnica je, da Mohamed ne gre h gori. To nespremenljivo dejstvo politične teologije pa najbrž ne bo preprečilo bodočemu angleškemu kralju, da ne bi sledil svojim romantičnim sanjam, da smo lahko muslimani, kristjani in judje vsi skupaj "Abrahamovi otroci". Kot namreč zdaj že vemo, je princ Charles zavrnil canterburyjskega nadškofa Georga Careya in javno naznanil, da bo ob prevzemu oblasti kraljevski naziv 'branitelj naše vere' iz spoštovanja do islama zamenjal z 'branitelj vere'.

Danes moraš biti hindujec, da braniš poseben položaj krščanstva v Veliki Britaniji. Nobelov nagrajenec Amartya Sen, je na primer izjavil, da je bil "v bistvu povsem šokiran", ko je britanska vlada odločila, da bo financiranje muslimanskih, hindujskih in sikhovskih verskih šol izenačila z veliko starejšimi krščanskimi. "Prezrli so dejstvo, da so se krščanske šole razvijale in običajno poskrbele veliko bolj strpno vzdušje kot pa bi ga strogo verske šole," je dejal nekdanji študent Trinity Collega v Cambridgeu za *Daily Telegraph*. "Veliko mojih prijateljev z [jezuitske šole] St. Xavier v Kolkati – ne verjamem, da so jih posebej krščansko indoktrinirali. Toda nova generacija muslimanskih, hindujskih in sikhovskih šol ne bo taka."

Naj k besedam profesorja Sena dodam še anekdoto o izkušnji moje hčerke Agathe. V duhu dialoga in medsebojnega razumevanja, ki ju spodbuja laburistična vlada, je njen

razred osemletnikov s katoliške 'verske šole' julija 2006 obiskal IslamExpo v Londonu. To je bil najbrž največji tovrstni sejem, ki je bil kadarkoli organiziran v Evropi, in vrhunec celoletnih islamskih kulturnih dogodkov. Ko se je moja hči vrnila, je vedela nekaj malega o islamski umetnosti, nič pa ni izvedela o petih stebrih islama, o preroku Mohamedu in tako dalje. Jo je pa neka ženska napadla – dvakrat jo je močno brcnila – ko je s sošolci čakala v vrsti; in ko je učiteljica protestirala, je storilka pobegnila. Še pomembneje pa je, da se vrnila z darilno vrečko, v kateri je bila knjiga z dejavnostmi za otroke. Vsebovala je tudi nalepke za barvanje z napisi, kot so "Alah je največji", "100% musliman" in "islam=mir". Taka gesla so precej neprimerna za krščanske in druge otroke, ki niso muslimani. Najbolj pa me je zaskrbel hranilnik organizacije Islamic Relief. To namreč ni običajna dobrodelfna ustanova, ampak kontroverzna organizacija, ki Izrael obtožuje, da financira Hamasove teroriste. Tako je moja mala hčerkica, ki je v vsej nedolžnosti šla na sejem, da bi izvedela več o tem, kaj verujejo njeni muslimanski sodobniki, prišla domov potolčena in prestrašena, obenem pa so jo tudi nagovarjali, čeprav posredno, naj podpre islamske skrajneže. Težko bi rekli, da je to vzgoja za strpnost. Toda njena šola se je uklonila multikulturnim dogmam in se odpravila na IslamExpo, ne samo z blagoslovom britanske vlade, ampak tudi z blagoslovom Katoliške cerkve. Ne morem si predstavljati, da bi naša lokalna muslimanska šola, Akademija kralja Fahda, ki jo financira Saudova Arabija, peljala svoje učence za en dan v Westminsterko katedralo, da bi se poučili o katolištvu. Pa čeprav ima manjšinska skupnost neprimerljivo večjo dolžnost, da se seznani z navadami in religijo večine. Tisti, ki trdijo, da predstavljajo islam, zlorablajo iskreno željo ljudi, ki bi radi bili kar se da strpni v upanju, da bomo muslimane uspeli vključiti v britansko nacionalno državo.

Profesor Sen je tako nevede pokazal na drugo asimetrijo med islamom in Zahodom: na odnos do strpnosti. Islam zahteva – in

v Evropi je to tudi dobil – strpnost tudi do svojih najbolj nestrpnih ravnanj. Od zatiranja svobode govora do podrejanja žensk, postopen proces de facto priznavanja šarije vodi v normalizacijo vedenja, ki bi ga na Zahodu do nedavnega imeli za barbarskega. Na drugi strani pa islam v javnosti goji le malo ali nič strpnosti do drugih ver, zelo malo pa tudi v zasebnem življenju.

Obstajata dve vrsti strpnosti: strpnost, ki izhaja iz šibkosti, in strpnost, ki izhaja iz moči. Slednja je dragocena dediščina klasičnega liberalizma od Locka do Milla. Razprave o emancipaciji katoličanov in judov v osemnajstem in na začetku devetnajstega stoletja so oblikovale načelo, da lahko verske manjšine dobijo povsem enake državljske pravice v zameno za nedvoumno zvestobo državi, družbi in zakonom. In če verske zadeve zahtevajo izjemo, na primer ob prisegi vdanosti, mora biti jasno, da pokorščina Bogu ne sme biti v nasprotju z zvestobo veljavni ustavi nacionalne države, pa če ta je zapisana ali ne. Med večino in manjšino torej obstaja tih dogovor: in če ga manjšina prelomi, je mogoče strpnost do nje legitimno omejiti.

Strpnost, ki izhaja iz šibkosti, pa je nekaj povsem drugega. To strpnost predstavlja dejstvo, da nismo uspeli aretirati Abuja Hamze, čeprav so oblasti dobro vedele za njegovo spodbujanje k sovraštvu, nasilju in terorizmu, tudi če obseg njegovega prevratniškega delovanja ni bil v celoti znan tistim, med katerimi je živel – mednje spadam tudi jaz. Čeprav smo našim otrokom naivno dopustili, da se igrajo v bližini tega zlobneža – in jim celo, bizarno, dovolili, da so mu na vhodu peli božične pesmi – so se policija, MI5 in Ministrstvo za notranje zadeve igrali skrivalnice. Oblasti so bile preveč prestrašene, ljudje pa preveč nevedni, da bi se branili.

V neskončnih razpravah o islamu in Zahodu tretjo asimetrijo običajno tiho prezremo. *Islam ni civilizacija, zahod pa ne religija*. Res je, da je islam v preteklosti močno vplival na številne Bližnjevzhodne civilizacije, tako kot je res, da ima Zahodna civilizacija judovsko-krščanski

izvor. Vseeno pa civilizacije in religije niso eno in isto. Islam izhaja iz puščavskih skupnosti nomadov v Arabiji, kasneje pa je bil povezan s starejšimi in kompleksnejšimi civilizacijami od Španije in Bizanca do Perzije in Indije. Naš kulturni relativizem nas sicer napeljuje na misel, da je islam primerljiv z Zahodno civilizacijo, toda zgodovinski dokazi to misel spodbijajo. Islam nima tradicije življenja pod 'križarskimi zakoni', kot pravi Al Kajda; za muslimane je obvezno, da druge prepričajo ali prisilijo, naj se podredijo šariji.

Trenutni spopad med islamom in Zahodom torej strogo rečeno ni trk civilizacij, ampak poskus, da bi se teokratska religija vsilila sekularni civilizaciji, če je potrebno, tudi s silo. To je asimetrično bojevanje v najširšem pomenu te besede, saj Zahod ne poskuša, in tega niti ne more, da bi muslimane spreobrnil na silo. Še huje pa je zato, ker se Zahod noče soočiti z dejstvom, da se je znašel v sveti vojni, na katero je skoraj povsem nepripravljen.

To asimetrijo si je vredno podrobneje ogledati. Sredstvo, s katerim se širi islam, je džihad, ki ga muslimanski pravniki opredeljujejo kot uporabo svoje moči po Alahovi volji. Džihad je obvezujoč za vsakega muslimana, izpolni pa ga lahko s srcem, jezikom, rokami ali mečem. Zadnja izmed teh možnosti je sveta vojna. Islamski apologeti, ki zanikajo, da džihad lahko pomeni in da v zgodovini tudi je pomenil sveto vojno, so neiskreni: iz številnih odlomkov v Koranu, še posebej iz poznih razodetij v Medini, je jasno, da je Mohamed želel, naj učenci sledijo njegovemu zgledu in islam širijo z mečem.

Koran je glede tega nedvoumen: "Predpisano vam je bojevanje, čeprav ga ne marate." (2,216) V številnih odlomkih Alah ukazuje svojemu preroku in ljudem, naj se bojujejo z malikovalci in neverniki. Sam Mohamed je v svojem poslovilnem nagovoru leta 632 dejal: "Ukazano mi je bilo, naj se borim z vsemi ljudmi, dokler ne bodo rekli: 'Ni boga razen Alaha.'"

Kot pravita Alah in njegov prerok, je namen džihada, da bi spreobrnili ali si vsaj podredili vse tiste, ki nočejo sprejeti islama. Islam ima

druge vojne za nezakonite, razen ko gre za zatiranje upornikov, in trdi, da bo odpravil vse druge oblike bojevanja razen džihada. Edina pravična vojna je torej sveta vojna, ki jo vodijo islamske oblasti; zato so vojne, ki jih proti muslimanom bojujejo neverniki, po definiciji nepravilne. Za muslimane je zato upor proti takim vojnám upravičen v skoraj vsaki obliki. Islam mučeništva ne časti nič manj kot krščanstvo, toda medtem ko so krščanski mučenci običajno tisti, ki so zaradi svoje vere preganjani, pa lahko muslimani dosežejo mučeništvo s preganjanjem drugih zaradi njihove vere, t. j. s spoštovanjem določbe iz Korana, naj izvajajo džihad.

Neprekinjena tradicija džihada od sedmega stoletja naprej je na judovsko-krščanskem Zahodu brez primere. Niti judovsko Sveto pismo niti evangeliji ne poveljujejo vojne. Tudi križarske vojne so imele zgolj omejeni cilj, in sicer romarjem zagotoviti dostop do svetih krajev. V nasprotju z islamom niti judovstvo niti krščanstvo ne nameravata vzpostaviti Božjega kraljestva na zemlji. Res je sicer, da je Cerkev sebe vedno razumela kot predpodobo prihodnjega sveta in da je v zgodnjih stoletjih na omejenem območju samostana poskušala ustvariti podobo božjega reda. Tudi Mohamed je bil navdušen nad tem, kar je zvedel o meništvu. V zakladnici samostana sv. Katarine na Sinaju je celo listina, ki jo je menihom dal Mohamed in jo s svojim znakom tudi podpisal. (Bil je nepismen in je lahko pisal samo tako, da je narekoval.) Toda Arabci so bili bojevniki, ne asketi, in Mohamed je s svojim zgledom poskrbel, da je džihad v islamu odigral tako veliko vlogo, kot jo je meništvo v zgodnji Cerkvi. Hadis, tradicionalni izrek, ki ga pripisujejo Mohamedu, pravi: "Vsak narod ima svoje meništvo in meništvo tega [muslimanskega] naroda je džihad." Drug hadis pa jasno pravi, da je v muslimanski hierarhiji vojna na višjem mestu kot pobožnost: "Za posameznika je bolje, da ostane v bojni vrsti kakor šestdeset let molitev."

Ta asimetrija, ki je povezana s konceptom džihada, se vedno pokaže v odzivu

muslimanskih voditeljev, ko se zgodi teroristični napad. Zahod pozna jasno pravno in moralno ločnico med bojevanjem in terorizmom, toda večina islamskih učenjakov oboje razume kot legitimno obliko džihada. Koran namreč pravi: "Strah bomo vlili v srca tistih, ki nočejo verovati." (3,151) Nagrada za tiste, ki jih ubijejo zaradi Alaha, je raj in Koran večkrat poudarja nasprotje med strahopetnostjo nevernikov in neustrašnim samožrtvovanjem muslimanov.

Vse odkar so v razsvetljenstvu začeli zahodni strokovnjaki resno proučevati islam, smo domnevali, da bo kulturna, vojaška in gospodarska prevlada Zahoda muslimanske družbe na koncu prisilila, da nas bodo posnemali. Velik strokovnjak za islam in kasneje kulturni minister Weimarske republike C. H. Becker je leta 1912 zapisal: "Prihodnost islama je lahko zgolj v prilagoditvi evropskemu intelektualnemu življenju; sicer so njegovi dnevi šteti. /.../ [N]a dolgi rok se približevanje islamske civilizacije evropski zdi verjetna." Toda v zadnjem stoletju je prepad v bogastvu in moči med islamskim in zahodnim svetom za oba postal še bolj očit.

Ta analiza pa kaže še na peto asimetrijo. Islam uspeh meri na precej drugačen način kot Zahod in deluje v drugačnih časovnih okvirih. Prebivalstvo muslimanskih držav raste precej hitreje in ljudje so tam veliko mlajši kot v zahodnih državah, ki so mnoge v zatonu. Isto pa velja tudi za muslimanske manjšine v Evropi, ki hitro postajajo vedno večje in vplivnejše. Vzroki za to so trije: naravni prirastek, priseljevanje in spreobrnjenja. Poleg tega pa islam nenehno krepi nadzor tudi v Afriki in Aziji, saj osvajanja in preganjanja silijo kristjane in pripadnike drugih verstev v izseljevanje. Islam prevzema Zahodne tehnologije in tehnike, ne prevzema pa Zahodne kulture. Nasprotno, islam na to kulturo odgovarja z vračanjem k pravovernemu nauku, vključno z džihadom. Muslimanski sekularisti, kot so turški kemalisti, zato postajajo ogrožena vrsta.

Povratak k pravovernosti simbolizira tudi pakistanska reprezentanca v kriketu;

"Kdor pa bo pil od vode, ki mu jo bom jaz dal, ne bo nikoli žejen, ampak bo voda, katero mu bom dal, postala v njem izvir vode, ki teče v večno življenje." (Jn 4,14)

Foto: Janez Oblonšek

vsi razen enega so goreči muslimani (eden je hindujec), molijo petkrat na dan, prvič ob zori, in nikoli ne pijejo alkohola. Pred desetletjem je bilo mogoče, da je bil kapetan ekipe igralec zahodnih, sekularnih nazorov, kot je Imran Khan. Danes pa si tega ni mogoče predstavljati.

Šesta simetrija je najbolj razvpita, najbrž pa tudi najslabše razumljena. Islam ne pozna temeljne razlike med religijo in politiko. Vendar ne zato, ker bi bil 'srednjeveški', čeprav drži, da islam ni doživel česa podobnega, kot je zahodna reformacija ali razsvetljenstvo. Srednjeveško krščanstvo na Zahodu je jasno ločevalo med politično in cerkveno avtoriteto, pa čeprav sta Cerkev in država pogosto trčili. V Koranu pa ni nobenega navodila, ki bi bil podoben krščanskemu "dajte cesarju, kar je cesarjevega". Vse od začetka kulturnega razvoja islam ni hotel spremeniti svojega teokratskega razumevanja politike, da bi se prilagodil zahodnim idejam, kot je liberalna demokracija. Vendar je problem še globlji in sega vse do Mohameda, ki je bil prerok, apostol, vladar in vojaški vodja Arabcev obenem.

Pravi razlog, zakaj muslimani nočejo ločevati med versko in politično avtoriteto, je v tem, da Islam ne pozna omejitev avtoritete. V spisu, znanem kot Medinska ustava, ki jo je Prerok razglasil pred svojo smrtjo, je vsa oblast dodeljena Alahovemu Poslancu in njegovim naslednikom. Med narodi ni razlik – "Arabec je boljši od Nearabca zgolj v pobožnosti" – in vsi verniki so "prijatelji z drugimi, s tujci pa ne". Vse človeštvo bi moralo pripadati univerzalni umi in bi moralo biti podrejeno šariji. Bog hebrejskega Svetega pisma je ljubosumen zaradi svojega izvoljenega ljudstva; Bog Nove zaveze svojo zavezo razširi na pogane; samo muslimanom pa je zapovedano, "naj se bojujejo z vsemi ljudmi, dokler ne bodo rekli 'Ni boga razen Alaha'".

Namesto judovsko-krščanskega razlikovanja med časno in duhovno avtoriteto islam predpostavlja dihotomijo, ki svet deli na "hišo islama" in "hišo vojne", s čimer nalaga absolutno, brezpogojno in trajno dolžnost

bojevanja v džihadu. To je zelo dobro povzel največji muslimanski zgodovinar Ibn Khaldun, ki je v štirinajstem stoletju zapisal: "Za muslimansko skupnost je sveta vojna zaradi univerzalnega poslanstva muslimanov in [obveznosti] vsakogar spreobrniti v islam, bodisi s prepričevanjem bodisi s silo, verska dolžnost. Zato sta kalifat in kraljevska oblast v islamu združena, da bi lahko oseba, ki je na oblasti, moč, ki ji je na razpolago, uporabila za oboje hkrati." Ibn Khaldun islamsko teokracijo razlikuje od sekularne politike nevernikov. Ti namreč "nimajo univerzalnega poslanstva in zanje verska vojna ni religiozna dolžnost, ampak jim služi zgolj za obrambo. Zato se je lahko zgodilo, da osebe, ki je [v drugih verskih skupnostih] zadolžena za verske zadeve, politična moč sploh ne zanima."

Sedma asimetrija izhaja iz drugačne narave kulturnega boja ali kulturnega džihada, ki ga islam bojuje v Zahodni družbi. Zahod instinktivno prevaja jezik in navade islama iz teoloških v kulturne pojme, ki jih sekularni človek lahko razume. Zato se politični pomen islamskih simbolov v glavnem izgubi. In sovražni pomen teh simbolov, grožnja, ki jo predstavljajo za temelje strpne in odprte družbe, je bodisi popolnoma spregledana ali skrajno podcenjena.

Tako na primer številni nakupovalni centri v Londonu mladim prepovedujejo nositi jopice s kapuco, saj naj bi si z njimi obraze zakrivali roparji, zaradi česar bi lahko bili drugi kupci vznemirjeni. Niti v sanjah pa se jim ne zazdi, da bi muslimanskim ženskam prepovedali nositi burke, ki zakrivajo vse, razen oči, pa čeprav se ob njih mnogi nemuslimani počutijo neprijetno. Pri tem ne gre zgolj za varnostno vprašanje, pa čeprav je znano, da so samomorilski napadalci bombe že skrili pod burko. Če namreč v burki vidimo zgolj izraz kulture, kot neke vrste narodno nošo, zgrešimo njen prvi pomen. Vendar njen pomen ni v tem. Vsaka ženska, ki se zakriva od glave do peta, se s tem javno podreja islamistični ideologiji in propagira njeno večvrednost v primerjavi z zahodnim

liberalizmom. Burka torej pomeni agresivno zavzemanje za radikalni islam, je izraz džihada, pomeni razglasitev kulturne vojne.

Ne gre pa samo za to, da zaradi asimetričnega kulturnega boja ne razumemo kulturnih razlik: narobe razumemo tudi navidezne podobnosti. Naj zadošča zgolj en primer. Britanski mediji so na veliko poročali o tem, kako je Shehzad Tanweer, mladi musliman, ki je bil rojen v Britaniji in je tam tudi odraščal, zvečer igral kriket, preden so se s tremi sosterilci 7. julija 2005 razstrelili in tako ubili še 52 drugih ljudi. Kriket predstavlja ferplej, ne samo za Britance, ampak tudi za številne druge nekdanje kolonialne države, ki so prevzele ta šport, še posebej na indijski podcelini. "To ni kriket," – kar pomeni, da je nekaj neolikano – je ena izmed zelo angleških fraz, ki jo britanskemu muslimanu pakistanskega porekla, na primer Tanweeru, ne bi bilo potrebno razlagati. Ob napadu se je mnogim Britancem zdelo neverjetno, da bi lahko bili spodobni mladi fantje, kakršen je bil Tanweer, del globalnega džihada, zato so raje verjeli, da so delovali sami. Tak 'privatni' islamski terorizem naj bi bil posledica zapostavljanja in 'islamofobije'. Vlada pa je ustanovila projektne skupine, ki so jih vodili islamski intelektualci kot Tariq Ramadan, da bi ugotovili, kako pomagati britanskim muslimanom.

Toda Tanweera in ostale teroriste je v učnem centru v Pakistanu usposabljal glavni izdelovalec bomb pri Al-Kaidi. In na prvo obletnico londonskih napadov je Al-Kaida posthumno objavila video, ki ga je posnel Tanweer. Govoril je z yorkshirskim naglasom, ki je tako kot njegova ljubezen do kriketa angleškega gledalca pomirjal, saj namiguje na iskrenost in pristnost. (V nasprotju z njim je vojni nacistični propagandist William Joyce, ki je zaradi svojega naglasa, sicer značilnega za višje sloje, znan tudi kot 'Lord Hov-Hov', zvenel kot šarlatan – kar je kot irski Američan tudi bil.) Toda v Tanweerozem sporočilu ni bilo nič pomirjujočega. Šlo je za ultimatum. Zahteval je umik vseh enot iz Afganistana in Iraka, ukinitve podpore Združenim državam

in Izraelu in izpustitev vseh muslimanskih teroristov iz zapora Belmarsh in "vseh ostalih vaših koncentracijskih taborišč". "In vedite, če tega ne boste storili," je nadaljeval, "se ta vojna ne bo nikdar končala."

To pa nas privede do osme in devete asimetrije, ki se nanašata na spravo med živimi in na spomin na umrle. Že vse od 7. julija naprej nam govorijo, da družine teroristov niso niti sumile, da bi njihovi družinski člani lahko načrtovali kaj takega. Ker večina Britancev noče podleči islamofobiji, si hočejo misliti kar najboljše o svojih muslimanskih sonarodnjakih, pa čeprav število tistih, ki sodelujejo v globalnem džihadu, vedno bolj raste. S starši teroristov ne sočustvujemo nič manj kot s starši njihovih žrtev. Hočemo verjeti, da je naš boj proti terorizmu tudi njihov. Vendar pa bi nam način, kako se te družine odzivajo na te samomorilske napade – ki je brez primere v britanski, ne pa tudi v muslimanski zgodovini – moral dati misliti. Mati ene izmed žrtev, Anthonyja Fatayija-Williamsa, je lani spregovorila v imenu naroda, ko je ob avtobusu, v katerem je umrl, čustveno objokovala smrt svojega edinega sina. Zdi se, da nigerijska katoličanka, ki je poročena z muslimanom, Marie Fatayi-Williams, prav posebej to tragedijo, še posebej, ker se je zaradi svoje vere lahko odzvala tako prepričljivo, kot se sekularni Londončani po naravi ne bi. Ko je govorila o svoji bolečini, je kot dobra kristjanka ponudila odpuščanje in spravo družini morilca svojega sina. Vendar do danes ni dobila nobenega odziva. "Vem pa, da ne služim krvoločnemu Bogu, ki si želi človeških žrtev," je dejala ob obletnici sinove smrti – ne brez kančka zagrenjenosti. "Muslimani tu, v Nigeriji, so prišli k meni in mi dejali, da Koran nikjer ne zahteva umora. Jaz pa sem jim dejala: Govorite glasneje, govorite prepričljivo."

Prav ta prepričljivost je manjkala, in to z zelo dobrim razlogom. Tanweerova zahteva po umiku iz Iraka in Afganistana jasno odseva islamske zakone, ki prepovedujejo vse vojne, razen džihada. Po definiciji so torej vojne proti

muslimanom, ki jih vodijo nemuslimanske države, v nasprotju z islamskimi zakoni. Ko je bil v boju proti talibanom v Afganistanu ubit desetnik britanske vojske, ki je bil slučajno musliman, so njegovega brata na televiziji pokazali zakritega, da bi preprečili povračilne ukrepe drugih muslimanov. Padlega vojaka pa so imeli za heroja vsi, razen Muslimanskega sveta, čigar predstavnik je dejal samo, da muslimani nasprotujejo britanski navzočnosti v Afganistanu in da morajo vojaki upoštevati ukaze. Resnica je, da mnogi britanski muslimani sicer nasprotujejo Tanweerjevim metodam, podpirajo pa njegova prizadevanja. In če imamo v mislih določbo iz Korana, da "zanje [neverne voditelje] prisege ne veljajo" (9:12), se z britansko nacionalno državo niso dovolj poistovetili, da bi lahko izkazali čast muslimanskemu vojaku, ki je umrl za kraljico in državo v vojni proti muslimanom. Pri mnogih britanskih muslimanih bo velik odmev dosegel Tanweerjev očitok, da so "zamižali /.../ pred zatiranjem muslimanov od vzhoda do zahoda", kajti Koran opozarja, da hinavce, odpadnike in izdajalce tako na tem kot na onem svetu čaka grozljiva usoda. V očeh pobožnih muslimanov predstavniki skupnosti, ki obsojajo terorizem, torej brez dvoma govorijo narobe. Za nemuslimane pa so izmikanja, izrečena skupaj z obrednim izražanjem nestrinjanja po vsakem terorističnem napadu, prav tako znamenje hinavščine, nenazadnje zato, ker očitno njihov glavni cilj ni odvrčanje teroristov, ampak tolažba njihovih potencialnih žrtev.

V tem asimetričnem kulturnem boju dejanja govorijo glasneje kot besede. Nasprotno je med tem, kako se je na izgubo sina odzvala ga. Fatayi-Williams, in tem, kako se je na sinov množični pokol s samomorom odzvala Tanweerjeva družina, osvetljuje vzajemno nerazumevanje med islamom in Zahodom.

Katoliški odziv povzema podoba pietá: žalujoča mati joče ob zlomljenem telesu svojega sina. Temeljna ideja krščanstva je namreč ljubezen, ki lahko premaga tudi smrt. Ne glede na bolečino je kristjan poklican, da

sledi Jezusovemu zgledu: "Oče, odpusti jim, saj ne vedo, kaj delajo." In tako je storila tudi ona. Zanje je na prvem mestu sprava.

Musliman pa se odziva precej drugače, v skladu s temeljno idejo islama: podreditvijo. Ne glede na to, kako grozljiva stvar se je zgodila, je to Alahova volja, ki je že od vekomaj določena. Dejstva, da je samomor za muslimana prepovedan, ni prezrla samo Tanweerjeva družina, ampak tudi učenjaki in pravniki. V luči svoje družine je Tanweer žrtvoval življenje za vero. Zanje je mučenec. In zanje je pomembno to dejstvo mučeništva, ne pa to, kar razumejo kot prazne geste obžalovanja in sprave. Različen odnos do mučeništva in spomina na mučence torej razkriva deveto asimetrijo. Po muslimanskem nauku bo tudi družina mučenca dobila svoje mesto v raju. Njihov pravi odnos pa se je pokazal tudi ob tem, kaj so se odločili storiti s Tanweerjevimi ostanki, ki jim jih je britanska država po zakonu vrnila. Tanweerjevi posmrtni ostanki so pokopani v svetišču v Pakistanu. To dejstvo, ki ga je mimogrede omenil *The Times of London*, kakor da bi bilo to nekaj povsem običajnega, pravzaprav pove več kot vsa dejanja sprave – kajti dejanja govorijo glasneje kot besede.

Ko so v Nürnbergu usmrtili nacistične vojne zločince, njihovih posmrtnih ostankov niso izročili njihovim družinam, ampak so jih upepelili in raztresli. Na ta način so hoteli preprečiti pojav kulta spominjanja in v veliki meri so s tem tudi uspeli. Zahodne vlade pa so z islamskimi samomorilskimi napadalci in drugimi teroristi ravnale precej manj ostro kot z nacisti in običajno družinam samomorilskih napadalcev omogočile, da pokopljejo svoje mrtve. Tudi muslimanske oblasti, tako politične kot klerikalne, so dovolile pokop teroristov na svetih krajih, kot da bi bili mučenci. In glede nato, kakšen pomen islam daje svetiščem in mučeništvu, bo to v prihodnosti povzročilo še kar nekaj težav.

Deseta in zadnja asimetrija pa zadeva nacionalno državo. Medtem ko so se na Zahodu nacionalne države razvile organsko, je odnos islama do nacionalne države že ves

čas zapleten. Kot trdi Efraim Karsh, islam že vso svojo zgodovino sanja o univerzalnem imperiju. Res je sicer, da imajo Arabci v umi posebno mesto, saj je bil koran razodet njim in v njihovem jeziku. Alah Arabcem namreč pravi: "Od vseh skupnosti, ki so kdaj živele, ste vi najboljša." (3:109) Toda teoretično so vsi muslimani pred Alahom enakopravni, ne glede na svojo narodnost, in to, kar imajo skupnega, je veliko pomembnejše od tistega, kar jih ločuje. V praksi je bilo sicer tako univerzalno islamsko cesarstvo pod enim kalifatom kot bolj omejen koncept Arabskega nacionalizma, ki bi pod enim vladarjem združil Bližnji vzhod, vedno zgolj iluzija. Vendar pa je težnostna sila islama dovolj močna, da lahko drži v ravnovesju – včasih pa tudi premaguje – sredobežne sile politike in kulture, ki umodeljuje na nacionalne države.

Drži, da muslimanski pravniki džihad v nasprotju s petimi stebri islama obravnavajo kot kolektivno in ne kot individualno obveznost. Bojevanje namreč zahteva potrditev oblasti, politične ali verske. Toda zaradi univerzalnosti muslimanske ume ali naroda ni nujno potrebno, da je to oblast naše lastne države, še posebej, če ta ni islamska.

To pa nas pripelje nazaj do vprašanja pripadnosti. Če upoštevamo relativno nizko vrednost, ki jo islam priznava nacionalni državi, pod kakšnimi pogoji, če sploh, lahko musliman izkaže svojo pripadnost ne-islamski državi in ji da prednost pred solidarnostjo z muslimansko umom? To vprašanje sicer ostaja odprto, kajti obstaja toliko odgovorov, kolikor je muslimanskih oblasti, toda skrb vzbujajoči dokazi iz anket in še bolj skrb vzbujajoče dejstvo, da je vse več džihadistov rojenih na Zahodu, pove svoje. Če bo dovolj muslimanov hotelo sprejeti svetovni kalifat, ki ga obljublja islamski ideologi, bo nacionalna država – tako na Zahodu, še bolj pa v muslimanskem svetu – v temeljih ogrožena.

Kakšne zaključke lahko potegnemo iz teh desetih tipov asimetrij? Znebiti se moramo vsakršne iluzije, da lahko odpravimo nasprotje med islamom in Zahodom: Korana ne

bodo razlagali manj dobesedno, muslimani ne bodo sprejeli zahodnih idej strpnosti ali terorizma in džihad bo ostal osnovni gradnik islamskega odnosa do preostalega človeštva. V moči Zahoda pa je, da ponovno potrdi svojo identiteto, tako da bo soočenje – ne glede na to, ali bo politično, družbeno, kulturno ali teološko – manj asimetrično in bolj enakopravno. Prav asimetrija odnosa je namreč tista, ki zastruplja ozračje. Najpomembnejši vir identitete Zahoda pa je nacionalna država. Muslimanska razdvojenost v odnosu do Zahodne nacionalne države najbrž še ne bo prav kmalu razrešena. In dokler bo tako, je potrebno precej dvigniti letvico za pridobitev državljanstva.

Tisti, ki se zavzemajo za ostre ukrepe, da bi ločili islamizem od islama in poskrbeli, da bosta za državo oba neškodljiva, bodo brez dvoma obtoženi 'islamofobije'. No, obstajajo tudi še hujše stvari. Morda bo prišel čas, ko bo zadržano nezaupanje do spolitiziranega islama postalo nujen predpogoj za odločno samoobrambo. Primerjava s temnimi dnevi popuščanja bo lahko koristna. Stalni podsekretar zunanjega ministrstva Robert Vansittart je v svojih spominih na misijo dveh britanskih ministrov, ki sta bila poslana v Berlin, Johna Simona in Anthonyja Edena, zapisal, da je "Simon Hitlerja pravilno ocenil, toda da so taka odkritja le malo koristna, če jim ne sledijo ustrezna dejanja, ki pa so lahko samo posledica nečesa, kar manjka in kar obsojajo: germanofobije. Niti Simon niti Eden je nista imela; oba sta bila zadržana in uvidevna do volivcev." Mož, ki jo je imel, pa je bil seveda Winston Churchill.

Prevedel: Leon Jagodic

-
1. Daniel Johnson (1957) je britanski zgodovinar in novinar, ustanovitelj revije *Standpoint*.
 2. Daniel Johnson, "Islam, civilization & the nation state," *The New Criterion* 5(25), <http://www.newcriterion.com/articles.cfm/Islam—civilization---the-nation-state-2557> (pridobljeno 23. aprila 2017).
 3. Članek je izšel januarja 2007. Op. prev.